

Důsledky epidemie na českou ekonomiku: aktuální pohled

Nastalá situace nevyhnutně vede kromě úvah o zdraví a přežití, jimž je nyní pochopitelně dávána přednost, též k vyvolaným myšlenkám o ekonomických důsledcích a nákladech jsoucí epidemie. Hospodářská politika a její nástroje se ocitly v podřízeném vztahu vůči podstatně akutně důležitějším cílům, hájícím zájmy lidského života a zdraví, jejichž hodnotu je nemožné vyčíslit. Období, kdy je nutné veškeré disponibilní zdroje alokovat ve prospěch zachování životů a zdraví bez ohledu na finanční a ekonomickou efektivnost, je však žádoucí limitovat na nezbytně nutnou dobu. Epidemie představuje globální asymetrický a neekonomickými faktory spuštěný šok, ovlivňující jak faktory na straně nabídky, tak poptávkové faktory, jež zásadně determinují funkčnost ekonomického systému České republiky, ale též sousedních zemí, celé Evropy i globální ekonomiky. V tom spočívá její zásadní riziko oproti ekonomické krizi v období 2008 - 2009; neekonomický původ a z něj vyplývající nejasný časový průběh, a zasažení celé globální ekonomiky.

Aktuálními společenskými prioritami tak jsou:

1. Uzdravení populace, minimalizace počtu úmrtí a nakažených; 2. Zajištění a uchování minimálních provozních funkcí společnosti; 3. Tam, kde je možné (tedy, kde nehrozí přímé ohrožení zdraví a životů), udržení ekonomických aktivit a zajištění investic pro dobu návratu k novému normálu (onu dobu nyní naprosto nejde odhadnout; nový normál pak může přinést zásadní změnu do zaběhlých životních schémat, taktéž s ekonomickými důsledky).

Výhled ekonomické situace se bude s každým dnem měnit, nicméně je důležité se jím zabývat a kvantifikovat jeho rozsah, protože tím bude definována potřeba mobilizace nápravných nástrojů i jejich rozsah. Podle nedávných odhadů, které se ovšem dynamicky mění a budou měnit s ohledem na skutečný postup koronavirové krize a nutná opatření, by onen rozsah neměl řádově převyšovat rozměry krize z let 2008/9 a její následky. Hovoříme tak o poklesu HDP minimálně v řádu jednotek procent pro rok 2020, který se již zdá být "odepsaný".

V závislosti na "předvirové" kondici jednotlivých ekonomik (dynamika, strukturální zdravotnost, existence poruch, rizik a nerovnováh) pak lze předpokládat, že pro českou ekonomiku, jinak strukturálně zdravou, bez významných deficitů a poruch, by mělo po prudkém poklesu nastat rychlé oživení a návrat zpět. Některé další evropské ekonomiky jsou v tomto kontextu v podstatně složitější situaci a expanzivní hospodářsko-politická opatření si bez dalších následků dovolit nemohou. I v případě strukturálně zdravého a přebytkového Německa, tolik důležitého pro naši vlastní prosperitu, je nyní hovořeno o mobilizované finanční pomoci ve výši téměř 10% tamního HDP.

Nástroje ke změkčení krátkodobé průběhu krize by měly zahrnovat opatření:

měnová: k oslabení kursu koruny a tím i změkčení měnových podmínek již došlo; tento proces má však své limity. Nabízí se možnost více využít předdimenzované devizové rezervy coby podpůrný zdroj jak pro účely možné kursové intervence, tak přímého nástroje podpory; z pohledu regulátora finančního trhu je otázkou posouzení, jakou roli sehrály finanční trhy v prvních dnech tohoto krizového období a zda jejich panický propad nevedl k většímu rozsévání ekonomické nejistoty, než bylo potřebné a nutné;

fiskální, národní - kompenzace přímých dopadů a zajištění krátkodobé existence přímo postižených; k národním fiskálním stimulům řadíme též opatření v podobě úlev, odložení či odpuštění daní, povinných plateb pojistného a vytvoření systému pro zápočet vzájemných závazků a zabránění eskalace druhotné platební neschopnosti; klíčový je podíl na kompenzaci příjmů u těch, kteří v tomto důsledku přišli ze dne na den o živnost a zaměstnání. Za velmi podstatné lze považovat redefinici výdajů rozpočtu a celého systému veřejných financí a z ní plynoucí nerealizaci takových transakcí, které momentálně nemají přímou souvislost s řešením epidemie. Za důležité též považujeme stažení výnosů a dividend státem a veřejným sektorem vlastněných firem a soustředění těchto zdrojů na jedno místo a jejich redistribuci potřebným;

unijní - na základě urychleného vyjednání s Evropskou komisí se snažit o to, aby veškeré příspěvky ze zdrojů Rozpočtu EU byly prioritně využity pro řešení vzniklé situace; v aktuálním období 2014 - 2020 je přibližně 100 mld. Kč alokace zatím tzv. nezasmluvněno, tzn. že tyto prostředky zatím nejsou vázány ke konkrétním projektům. Současně lze navrhnout, okamžité zastavení diskuse o podobě finančního rámce EU 2021 - 2027, pro rok 2021 přijmout rozpočtové provizorium, resp. prodloužení nynějšího období o rok s alokací 1/7 navržené celkové částky pro budoucí finanční perspektivu, které se opět prioritně či výlučně věnuje řešení epidemie, a zapojit nevyčerpané prostředky z tohoto programovacího období;

finanční trhy - pro vyřešení dané situace bude nezbytná účast soukromého kapitálu, podmíněná státní/ veřejnou garancí. Za významné lze označit věcné i personální posílení ČMZRB (i v součinnosti s ČEB a EGAP) a vytvoření rozvojové finanční instituce státu, srovnatelné s německou KfW či unijní EIB;

regulační a strukturální - přizpůsobení pravidel hry a obvyklých standardů a limitů nastalé situaci (pravidla pro zadávání veřejných zakázek, odklad transferu zisků zahraničních firem do mateřských centrálních a zajištění maximálně možné míry reinvestic u nás vytvořeného zisku, kupříkladu s pomocí Národního rozvojového fondu, flexibilita pravidel pro veřejnou podporu).

Navržená opatření jsou vnímána jako krátkodobá, nejsou popřením principů tržní ekonomiky, ale představují okamžitou reakci na řešení následků krize, vyvolané neekonomickými podněty. Jsou zmíněna v době bezprecedentní nejistoty a teprve po prvním týdnu, kdy si Evropa jako celek uvědomila vážnost situace, kdy jednotlivé státy začínají osvojovat obdobný typ dosud především restriktivních opatření první pomoci. Není pochyb o tom, že s přibývajícím časem bude možné jednotlivé parametry tohoto bezprecedentního ekonomického (a především společenského) příběhu upřesňovat a konkretizovat.

Petr Zahradník je makroekonom, zaměřující se především na téma ekonomického vývoje a hospodářské politiky EU. Aktuálně je členem Evropského hospodářského a sociálního výboru v Bruselu a Evropského poradního výboru pro statistiku v Lucemburku.

Je poradcem prezidenta Hospodářské komory České republiky a členem týmu ekonomických a strategických analýz v České spořitelně. V letech 2014 - 2015 byl ředitelem bruselské kanceláře společnosti ČEZ, v letech 2003 - 2012 založil a vedl EU Office České spořitelny, jejíž model byl následně aplikován v rámci celé skupiny Erste Group Bank, který koordinoval; během angažmá v české spořitelně byl též členem dozorčí rady dceřiné společnosti Erste Grantika Advisory. V období 1999 - 2003 byl členem představenstva, hlavním ekonomem a vedoucím oddělení ekonomických analýz v Conseq Finance, předtím byl tři roky ekonomem Patria Finance, zodpovědným za analýzy ekonomiky EU a sektorové analýzy.

Je absolventem Columbia University (management hospodářské politiky), Katholieke Universiteit Leuven (evropská studia) a Vysoké školy ekonomické v Praze (finance). V letech 2009 - 2014 byl členem Národní ekonomické rady vlády (NERV), v období 1995 - 1998 byl ekonomickým poradcem prezidenta Václava Havla. Vykazuje bohatou výzkumnou a publikační činnost v běžných i specializovaných médiích a je autorem dvou knih (ekonomika EU) a řady kapitol v knižních publikacích. V letech 2001 - 2013 byl ETI (Economic Transformation and Integration) profesorem na New York University.